

LIKWIDACJA SZKÓD KOMUNIKACYJNYCH W RAMACH UBEZPIECZENIA OC I AC POSIADACZY POJAZDÓW MECHANICZNYCH

REDAKCJA

Aneta Łazarska
Adam Olejniczak

AUTORZY

Paweł Bartkiewicz
Przemysław Buczkowski
Dariusz Kałwa
Dorota Karczewska
Janusz Lubowicz
Aneta Łazarska

Zbigniew Miczek
Adam Olejniczak
Marcin Orlicki
Jakub Pokrzywniak
Łukasz Szarama
Janusz Szcześniak
Mariusz Szymaniak
Paweł Szymerski
Michał Tomaszewski
Dariusz Wiśniewski

LIKWIDACJA SZKÓD KOMUNIKACYJNYCH W RAMACH UBEZPIECZENIA OC I AC POSIADACZY POJAZDÓW MECHANICZNYCH

Standardy odszkodowawcze i bezpieczeństwa

REDAKCJA

Aneta Łazarska

Adam Olejniczak

Zbigniew Miczek

Adam Olejniczak

Marcin Orlicki

Jakub Pokrzywniak

Łukasz Szarama

Janusz Szcześniak

Mariusz Szymaniak

Paweł Szymerski

Michał Tomaszewski

Dariusz Wiśniewski

AUTORZY

Paweł Bartkiewicz

Przemysław Buczkowski

Dariusz Kałwa

Dorota Karczewska

Janusz Lubowicz

Aneta Łazarska

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

Stan prawny na 1 maja 2023 r.

Wydanie publikacji zostało dofinansowane przez
Wydział Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego

Recenzenci

Dr hab. Monika Szaraniec, prof. UEK (cz. I)

Dr hab. inż. Zbigniew Żebrowski, prof. Politechniki Warszawskiej (cz. II)

Wydawca

Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący

Katarzyna Gierłowska

Opracowanie redakcyjne

Katarzyna Rybczyńska

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przystępujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-667-9

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Wprowadzenie do części I	11
Wprowadzenie do części II	17

CZĘŚĆ I

Aneta Łazarska

Zwrot wydatków na naprawę pojazdu w ramach ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych w orzecznictwie sądowym	21
--	-----------

Przemysław Buczkowski

<i>Compensatio lucri cum damno</i> w odniesieniu do całkowitej szkody komunikacyjnej	47
---	-----------

Zbigniew Miczek

Wpływ standardów branżowych na zakres opiniowania w sprawach o odszkodowania komunikacyjne	68
---	-----------

Dorota Karczevska, Jakub Pokrzywniak

Kompetencje prezesa UOKiK w odniesieniu do praktyk zakładów ubezpieczeń dotyczących likwidacji szkód z ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych	83
---	-----------

Zbigniew Miczek

**Status poszkodowanego na skutek szkody komunikacyjnej
w pojeździe będącym przedmiotem leasingu** 107

Marcin Orlicki

**O granicach ingerencji Komisji Nadzoru Finansowego
w zasady ustalania wysokości świadczeń z umów
ubezpieczeń komunikacyjnych** 130

CZEŚĆ II

Janusz Lubowicz, Mariusz Szymaniak

**Technologia naprawy pojazdu po szkodzie z polisy OC
realizowana w ASO** 145

Janusz Lubowicz, Janusz Szcześniak

**Wyniki badań części samochodowych oryginalnych
i zamienników** 154

Janusz Lubowicz

**Przywrócenie pojazdu do stanu sprzed szkody, porównanie
rezultatów naprawy samochodów Seat Leon III i Golf VII
z użyciem części oryginalnych i zamienników** 168

Dariusz Wiśniewski

**Zamienniki w kalkulacjach napraw szkód z OC – prawda
o ich certyfikatach** 175

Paweł Bartkiewicz, Dariusz Kałwa

**Czy stosowane w naprawach nadwozi samochodowych części
zamienne nieoryginalne o nieznannej jakości mają wpływ
na bezpieczeństwo ruchu drogowego?** 184

Dariusz Wiśniewski

**Zarys koncepcji nadzoru nad bezpieczeństwem
motoryzacyjnych części zamiennych** 193

Łukasz Szarama

**Wymagania sprzętowe wyposażenia niezależnego warsztatu
i jego wpływ na stawkę za roboczogodzinę 202**

Janusz Lubowicz, Paweł Szymerski, Michał Tomaszewski

**Bezpieczeństwo w ruchu drogowym w ramach
obowiązkowego ubezpieczenia OC i likwidacja
szkód komunikacyjnych w urządzeniach transportu
osobistego (UTO) 213**

WPROWADZENIE DO CZĘŚCI I

Problematyka szkody, kluczowa dla prawa cywilnego, budzi nieraz ogromne emocje nie tylko wśród prawników. Chodzi o przesłanki i zasady odpowiedzialności za wyrządzenie szkody, zakres obowiązku odszkodowawczego oraz sposób naprawienia powstałego uszczerbku. W przypadku likwidacji szkód komunikacyjnych największe spory koncentrują się właśnie w obszarze obowiązku odszkodowawczego i ustalenia odpowiedniego sposobu kompensaty ubytku pewnej wartości w czymś majątku.

Należy zauważyć, że powszechnie akceptowana ochrona własności i innych praw majątkowych obejmuje nie tylko ochronę dóbr poszkodowanego, ale i podmiotu odpowiedzialnego za szkodę. W konsekwencji nie powinno nas zaskakiwać, że system prawny z dużą ostrożnością formułuje reguły odpowiedzialności odszkodowawczej, a więc te, które nakładają ciężar naprawienia szkody na inny podmiot niż osoba poszkodowanego.

System prawny nie definiuje szkody „w ogóle” czy „szkody w ogólności”, ponieważ nie wiąże z nią skutków prawnych, stąd wysiłek interpretacji obowiązujących przepisów dotyczących odpowiedzialności odszkodowawczej i obowiązku odszkodowawczego koncentruje się wyłącznie na szkodzie podlegającej naprawieniu. Poza przesłankami odpowiedzialności, fundamentalne znaczenie mają w tym obszarze normy prawne określające szkodę prawnie relewantną, w tym zwłaszcza art. 361 § 2 k.c., stanowiący, że naprawienie szkody obejmuje straty, które poszkodowany poniósł, oraz korzyści, które podmiot ten mógłby osiągnąć, gdyby mu szkody nie wyrządzono.

Przepis ten uznawany jest za przejaw aprobaty ustawodawcy dla obowiązku pełnego kompensowania szkody majątkowej (tak w zakresie straty, jak i utraconych korzyści), ale w granicach szkody prawnie relewantnej. Poszkodowany zdarzeniem szkodzącym, przyczyną uszczerbku dotykającego poszkodowanego, ma interes w przywróceniu swoich dóbr prawnie chronionych do stanu, który by istniał, gdyby to zdarzenie nie miało miejsca. Poprzez zasadę restytucji system prawny zapobiega wzbogaceniu poszkodowanego przez świadczenie odszkodowawcze, natomiast poszkodowany wskutek naprawienia szkody nie powinien stać się bogatszy, niż byłby w braku zdarzenia szkodzącego.

Z kolei przepis art. 363 § 2 k.c. stanowi, że wysokość odszkodowania powinna być ustalona według cen z daty ustalenia odszkodowania, chyba że szczególne okoliczności wymagają przyjęcia za podstawę cen istniejących w innej chwili. Ta reguła zmierza do urzeczywistnienia funkcji kompensacyjnej odszkodowania, zapewniając poszkodowanemu środki pieniężne w zakresie umożliwiającym nabycie dóbr lub usług, niezbędnych dla naprawienia doznanego uszczerbku.

Za prawidłowością przyjętego w art. 363 § 2 k.c. ujęcia przemawia rozwojowy – w czasie – charakter szkody. Należy podkreślić, że dotyczy on również strat, gdyż i ta postać szkody może podlegać w czasie zmianom ilościowym. Pamiętajmy więc także, co może na pierwszy rzut oka wydawać się dziwne, że roszczenie o naprawienie szkody nie obejmuje szkody niegdyś zaistniałej, powstałej tuż po zajściu zdarzenia szkodzącego, a naprawienie szkody nie dotyczy tylko tego niegdyś zaistniałego zdarzenia, ale obejmuje szkodę istniejącą w chwili orzekania.

Dla określenia rozmiaru szkody jako operacji poprzedzającej wymiar odszkodowania miarodajne są ceny obowiązujące w chwili zamknięcia rozprawy, co koresponduje z unormowaniem art. 316 § 1 k.p.c., który stanowi, że sąd wydaje wyrok, biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy.

Wnikliwej interpretacji wymaga przepis art. 363 § 2 k.c. w przedmiocie „szczególnych okoliczności”, które mogą stanowić podstawę

Aneta Łazarska*

ZWROT WYDATKÓW NA NAPRAWĘ POJAZDU W RAMACH UBEZPIECZENIA ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ POSIADACZY POJAZDÓW MECHANICZNYCH W ORZECZNICTWIE SĄDOWYM

1. Wprowadzenie

Problematyka oceny szkody związanej z uszkodzeniem pojazdu mechanicznego i jej naprawą w ramach ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych w postępowaniu sądowym jest ciągle żywa, a także aktualna dzięki wciąż rozwijającemu się orzecznictwu sądowemu. Każde postępowanie sądowe poprzedzone jest likwidacją szkody, w ramach której oceniana jest jej wysokość i zakres oraz przeprowadzana jest kwalifikacja szkody. Zazwyczaj, jeśli ubezpieczyciel odmówi pełnej refundacji szkody, sprawa trafia do sądu.

W praktyce sądowej mamy do czynienia z typowymi sprawami o zwrot kosztów naprawy w związku z zaniżonym odszkodowaniem (kwestia wyceny części do naprawy czy stawek za roboczogodzinę lub odmowy zwrotu refundacji wydatków na naprawę) czy sprawami o najem

---

* Dr hab. Aneta Łazarska – profesor Uczelni Łazarskiego w Warszawie, ORCID: 0000-0001-8802-8160.

pojazdu zastępczego w związku z utratą możliwości korzystania z pojazdu wskutek wypadku¹. Drugą kategorią spraw są sprawy o zwrot wydatków na ekspertyzę czy oględziny, jak i koszty pomocy na etapie likwidacji szkody. Trzecia kategoria spraw to sprawy o zwrot wydatków na naprawę pojazdu w przypadku niedopełnienia przez poszkodowanego obowiązku minimalizacji szkody (rabaty, upusty, naprawa zastępcza). Są to sprawy niejako powiązane z pierwszą kategorią spraw albo będące raczej konsekwencją ewolucji praktyki likwidacji szkód komunikacyjnych oraz wypracowanych na gruncie orzecznictwa koncepcji minimalizacji szkody i obowiązku współdziałania. Jeszcze inną kategorią spraw są z kolei postępowania o odszkodowanie w związku z obniżeniem wartości uszkodzonego pojazdu.

W tych wszystkich kategoriach spraw pojawia się potrzeba ustalenia określonych standardów związanych z wyceną szkody². W orzecz-

---

¹ Poza zakresem tego opracowania są sprawy masowe o najem pojazdu zastępczego; por. A. Łazarska, „Sprawy masowe” z udziałem biegłych, na przykładzie spraw o odszkodowanie za wynajem pojazdu zastępczego w świetle orzecznictwa sądów warszawskich, „Prawo w działaniu. Sprawy Cywilne” 2017/31; R. Trzaskowski, *Dochodzenie roszczeń o naprawienie szkody w postaci kosztów najmu pojazdu zastępczego w ramach ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych w perspektywie prawnoporównawczej*, „Kwartalnik Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości” 2017/1; R. Trzaskowski, *Koszty najmu pojazdu zastępczego jako szkoda*, „Palestra” 2012/7–8, s. 124–125 i cytowana tam literatura; E. Kowalewski, *Odszkodowanie z tytułu wypadku komunikacyjnego a najem pojazdu zastępczego* [w:] *Odszkodowanie za niemożność korzystania z pojazdu uszkodzonego w wypadku komunikacyjnym*, red. E. Kowalewski, Toruń 2011, s. 35 i n.; K. Ludwichowska, *Odszkodowanie za utratę możności korzystania z pojazdu mechanicznego w ujęciu prawnoporównawczym* [w:] *Odszkodowanie za niemożność korzystania z pojazdu uszkodzonego w wypadku komunikacyjnym*, red. E. Kowalewski, Toruń 2011, s. 85 i n.; M. Krajewski, *Dochodzenie roszczeń o naprawienie szkody w postaci kosztów najmu pojazdu zastępczego w ramach ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych; możliwości ograniczenia liczby lub usprawnienia postępowań sądowych*, „Kwartalnik Instytutu Wymiaru Sprawiedliwości” 2017/1; A. Łazarska, *Szacowanie szkody za utratę możliwości korzystania z uszkodzonego pojazdu*, PS 2014/5.

² Przykładowo, w 2021 r. aż 45% wszystkich porad telefonicznych udzielanych przez ekspertów specjalizujących się w ubezpieczeniach dotyczyło właśnie kwestii związanych z likwidacją szkód komunikacyjnych z OC ppm. Niemal 4,7 tys. osób zadzwoniło na infolinię ubezpieczeniową prowadzoną przez Rzecznika Finansowego w takich właśnie sprawach; zob. *Rzecznik Finansowy dla poszkodowanych*, czerwiec 2022, <https://rf.gov>.

nictwie sądowym wskazuje się, że oceniając, czy dane wydatki wchodzą w określony przez art. 361 § 2 k.c. zakres szkody objętej należnym odszkodowaniem od ubezpieczonego i tym samym od ubezpieczyciela, konieczne jest ustalenie, czy koszty były celowe, niezbędne i ekonomicznie uzasadnione z punktu widzenia efektywnej realizacji roszczenia odszkodowawczego. W świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego pojęcie wydatków celowych, koniecznych i ekonomicznie uzasadnionych jest więc klauzulą generalną, która wobec lakoniczności regulacji prawnych, dzięki orzecznictwu sądowemu, ulega jednak konkretyzacji.

2. Zasady ogólne dotyczące odszkodowania

Z art. 34 ust. 1 i art. 36 ust. 1 ustawy z 22.05.2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych³, wynika, że odszkodowanie, które zakład ubezpieczeń wypłaca, w ramach odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych, ustala się w granicach odpowiedzialności cywilnej posiadacza lub kierującego pojazdem, jeżeli są oni zobowiązani do odszkodowania za szkodę wyrządzoną w związku z ruchem tego pojazdu.

Zgodnie z art. 363 § 1 k.c. naprawienie szkody, jeżeli taki jest wybór poszkodowanego, powinno nastąpić przez przywrócenie stanu poprzedniego. W myśl art. 363 § 1 k.c. naprawienie szkody polega na przywróceniu stanu poprzedniego, chyba że poszkodowany wybrał świadczenie polegające na zapłacie odpowiedniej sumy pieniężnej, jednakże gdyby przywrócenie stanu poprzedniego było niemożliwe albo pociągałoby za sobą dla zobowiązanego nadmierne trudności lub koszty, roszczenie poszkodowanego ogranicza się do świadczenia w pieniądzu. Ustawodawca, kierując się dążeniem do ochrony interesu poszkodowanego, wskazuje możliwość skompensowania

---

pl/2022/06/09/rzecznik-finansowy-dla-poszkodowanych-cykl-publicacji-o-likwidacji-szkod-w-ubezpieczeniach-oc-ppm/ (dostęp: 16.03.2023 r.).

³ Dz.U. z 2022 r. poz. 2277 ze zm.

szkody bądź przez przywrócenie stanu poprzedniego, bądź przez zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej, jednocześnie zapewniając poszkodowanemu prawo dokonania wyboru⁴.

W prawie cywilnym obowiązuje zasada pełnego odszkodowania (art. 361 § 2 k.c.), a ubezpieczyciel, który odpowiada z tytułu ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej jak ubezpieczony, również – co do zasady – odpowiada za całą szkodę w granicach związku przyczynowego w ujęciu art. 361 § 1 k.c. Pełne odszkodowanie obejmuje wszystkie szkodliwe skutki zdarzenia stanowiącego czyn niedozwolony, z którym ustawa łączy odpowiedzialność odszkodowawczą – zarówno powstałe wraz z tym zdarzeniem, jak i powstałe później – jeżeli tylko pozostają z tym zdarzeniem w adekwatnym związku przyczynowym, tj. stanowią jego normalne następstwo⁵.

Obowiązek naprawienia szkody przez wypłatę odpowiedniej sumy pieniężnej powstaje z chwilą wyrządzenia szkody i nie jest uzależniony od tego, czy poszkodowany dokonał naprawy rzeczy i czy w ogóle zamierza ją naprawić⁶. Jak wskazuje się w orzecznictwie sądowym, przy takim rozumieniu obowiązku odszkodowawczego nie ma w zasadzie znaczenia prawnego okoliczność, czy poszkodowany dokonał naprawy oraz jakim kosztem to uczynił, pod warunkiem że byłby to koszt rynkowy. Oznacza to, że dla ustalenia wysokości kosztów naprawy wystarczające jest sporządzenie kosztorysu przez biegłego i sąd ustala wynagrodzenie metodą kosztorysową.

---

⁴ A. Olejniczak [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. III, *Zobowiązania – część ogólna*, red. A. Kidyba, LEX 2014, komentarz do art. 363; T. Wiśniewski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. III, *Zobowiązania. Część ogólna*, red. J. Gudowski, LEX 2018, komentarz do art. 363.

⁵ T. Wiśniewski [w:] *Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga trzecia. Zobowiązania*, red. G. Bieniek, t. I–II, LEX 2011, komentarz do art. 363; T. Wiśniewski [w:] *Kodeks cywilny...*, t. III, red. J. Gudowski, komentarz do art. 363.

⁶ Wyrok SN z 7.08.2003 r., IV CKN 387/01, LEX nr 141410; uzasadnienie uchwały SN z 15.11.2001 r., III CZP 68/01, OSPiKA 2002/7–8, poz. 103; wyrok SN z 27.06.1988 r., I CR 151/88, LEX nr 8894.

Na gruncie cywilnej odpowiedzialności odszkodowawczej konieczne jest wskazanie zdarzenia, z którym osoba dochodząca odszkodowania wiąże powstanie szkody, oraz określenie szkody, a następnie ustalenie, czy wskazane zdarzenie jest przyczyną tej szkody, a więc czy było ono koniecznym warunkiem jej wystąpienia, przy czym normalny związek przyczynowy zachodzi wtedy, gdy w zestawie wszystkich przyczyn i skutków określone przyczyny wywołują normalnie, w zwykłej kolejności rzeczy albo z wysokim stopniem prawdopodobieństwa lub zazwyczaj, tego rodzaju skutki. O tym, czy określone zdarzenia pozostają w normalnym związku przyczynowym, decyduje wiedza dostępna o tych zdarzeniach w chwili orzekania i zobiektywizowane kryteria wynikające m.in. z doświadczenia życiowego⁷.

W uzasadnieniu uchwały (7) z 29.05.2019 r., III CZP 68/18, Sąd Najwyższy wskazał, że w sytuacjach granicznych rozstrzygające znaczenie przypada – ze względu na niedookreśloność zwrotu „normalne następstwa” – poczuciu prawnemu sędziego. Podkreślił, że celem przedstawionego ujęcia przyczynowości adekwatnej jest wyznaczenie odpowiadającej słuszności granicy między tymi skutkami, które można przypisać pozwanemu o naprawienie szkody, a tymi, których przypisać mu nie można⁸.

Z drugiej jednak strony, ustalając wysokość należnego odszkodowania, trzeba mieć na uwadze spoczywający na poszkodowanym obowiązek minimalizowania szkody. W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że strony stosunku zobowiązaniowego wynikającego z odpowiedzialności gwarancyjnej ubezpieczyciela mają obowiązek współdziałania (art. 354 § 2 k.c.). W ramach tego obowiązku powinnością poszkodowanego jako wierzyciela jest lojalne postępowanie na etapie likwidacji szkody przez ograniczanie zakresu świadczenia odszkodowawczego ubezpieczyciela. Brak podjęcia takich działań, mimo że leżały w zakresie możliwości poszkodowanego, nie może

---

⁷ Zob. np. wyrok SN z 4.10.2012 r., I CSK 665/11, LEX nr 1228533.

⁸ Uchwała SN z 21.03.2003 r., III CZP 6/03, OSNC 2004/1, poz. 4; wyrok SN z 18.09.1964 r., II PR 507/64, OSNCP 1965/7–8, poz. 125; wyrok SN z 6.11.2008 r., III CSK 130/08, LEX nr 577188.

Publikacja w sposób usystematyzowany omawia i jednocześnie porządkuje obecne standardy likwidacji szkód komunikacyjnych w ramach umowy ubezpieczenia OC i AC posiadaczy pojazdów mechanicznych. Przedstawione w książce analizy i wnioski identyfikują problemy, sygnalizują potrzeby oraz podejmują próby wskazania bardziej użytecznych rozwiązań.

Autorzy – wybitni specjaliści – stworzyli holistyczne opracowanie łączące aspekty prawa cywilnego i fundamentów prawa ubezpieczeniowego oraz wiedzy eksperckiej biegłych z dziedziny naprawy pojazdów oraz bezpieczeństwa w ruchu drogowym.

Książka jest przeznaczona dla praktyków, w tym adwokatów i radców prawnych zapewniających obsługę prawną w celu ochrony interesów podmiotów obrotu gospodarczego, sędziów, a także pracowników naukowych odpowiedzialnych za prowadzenie badań w tym kierunku. Zainteresuje ona również środowiska ubezpieczycieli, rzeczoznawców, przedsiębiorców oraz osoby poszkodowane w wypadkach komunikacyjnych.

Aneta Łazarska – doktor habilitowana nauk prawnych, profesor Uczelni Łazarskiego w Warszawie; kierownik studiów doktoranckich i seminarium doktoranckiego na Uczelni Łazarskiego w Warszawie; sędzia Sądu Okręgowego w Warszawie; autorka monografii, artykułów i komentarzy z postępowania cywilnego oraz zagadnień ustrojowych.

Adam Olejniczak – profesor nauk prawnych; kierownik Katedry Prawa Cywilnego, Handlowego i Ubezpieczeniowego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz profesor Uczelni Łazarskiego w Warszawie; członek komisji egzaminacyjnych ds. aplikacji notarialnej przy Ministrze Sprawiedliwości; autor wielu monografii, podręczników, komentarzy i innych publikacji naukowych z zakresu prawa prywatnego, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki części ogólnej prawa cywilnego, prawa zobowiązań (zwłaszcza prawa umów), międzynarodowego prawa handlowego oraz prawa rodzinnego.

9788383286679 W01P01

ISBN 978-83-8328-667-9

9

788383286679

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: 801 04 45 45

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

Czytaj także
w aplikacji Smarteca

